

נחלת ה'

גליון 52

עיר וקדיש מן שמיא נחית

הלא תשכח מפי זרעו

נושא המאמר :

כָּל יָמָיו אֲשֶׁר חָיָה אֹתָהּ הִקְשָׁתָהּ לֹא נִהְיָה

נחלת ה'

מענייני דיומא

הקשת בבבל - בימי רבי שמעון בר יוחאי
פרק א: בדרוש של רשב"י - לא הוצרכו לקשת
פרק ב: 'הנהגת המשפט' והנהגת היחוד
פרק ג: אמונה ותפילה - עם 'הנהגת היחוד'
פרק ד: עיקר האמונה בהנהגת היחוד - בארץ ישראל

דבר העורך

החיזוק באמונה מכח הניסים
תורתו מן לנו
מתורתו של רבי שמעון בר יוחאי

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זו"ק וי"א קטו, א).
גליון תורני בענייני ארץ הקודש נחלת ה' - גליון 52 אייר תשע"ח

דבר העורך

המיצור' ועוד שירי הודיה לה' שהצילנו מיד מבקשי רעתנו. היו שם קריאות נלהבות של 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה!'
אחרי המלחמה התקיימה סעודת חודיה בשיבה על נס ההצלה שלנו, רבי חיים [שמואלביץ] זצוק"ל דיבר אז בקול חוצב להבות, אחר שהדגיש את החובה להתחזק באמונה ובבטחון גמור בה' והביא מקורות מחז"ל המדגישים את החובה להודות לה' על הניסים הגלויים שהקיפו אותנו שהרי ניצלנו ממוות לחיים! "ע"כ מעדותו של תלמיד ישיבת מיר הג"ל].
שיחתו של הגאון רבי חיים שמואלביץ נשתמרה [ונמצאת בקול הלשון] וכך הוא אמר בין הדברים: "מה היה לנו כאן לפני שבוע? היה לנו 'אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד'. כל העולם עמדו פעורי פה וראו כי 'ה' איש מלחמה!'
אינני נביא אני איש פשוט, אבל ברור לי שאם היה היום נביא הוא היה מכריז: 'נכון כסאך מאז!.. כלנו חייבים בשבח ה' חודיה להקב"ה, וב'ה' עשינו זאת עתה...".

תיאור על מלחמה זו במחיצתו של האדמו"ר בעל האמרי חיים' זצוק"ל ניתן ע"י נכדו האדמו"ר שליט"א [מתוך דברים מספר למסוף תורני 'היכלות' מבית 'קשר איתן' - ויניץ, לרגל יובל לניסיון ד' ונפלאותיו במלחמת בני ישמעאל על ארץ הקודש] וכך הוא מספר: "המצב בארצנו הקדושה היה קשה באותה תקופה שלפני המלחמה, בל"ג בעומר לא העלו מדורת אש גדולה, אלא משהו זעיר מאוד. בשבוע שלאחר מכן היה המצב מתוח מאוד בארץ הקודש. ביום שני כ"ז באייר פרצה המלחמה, אולם כבר ביום רביעי כ"ח באייר שחררו ברוך ה' את הכותל המערבי מידי הערבים. בימי המלחמה עצמה, ראו על זקני הק' שלוה עצומה. לא ראו עליו שום לחץ מלחמה. כמה גדול היה בטחונו בהשם יתברך! שמחה רבה שררה אצל זקני הק' בהגיע הבשורה ששחררה ירושלים העתיקה, ובני ישראל יוכלו שוב להגיע לשפוף שיח אצל שריד בית מקדשנו הכותל המערבי. כשהגיעה הידיעה שיהודים מתפללים אצל הכותל המערבי, היה זקני הק' שרוי כולו בהתרגשות גדולה, ופנת בשירת 'הביתאיתם אל הר קדשי'..."

עוד הובא שם [נלווה כיכלת ה"ל]: באותם ימים קשים ומלאי פחד, בהם חברו צבאות-ערב נגד ישראל בעצה אחת, ובדרך הטבע היה נצחונם נראה כמובטח, ניצב רבנו 'האמרי חיים' ז"ע כאב רחום לעמו, הרגיע חיזוק ועודד את הלבבות הנסערים, באומרו כי אין ממה לפחד - הפחד הוא הבל-הבלים, ויותר מכן, רבנו הרגיע את הציבור בדברים של נבואה, שכל שומעיהם פג ליבם מלהאמין להם: "אדרבה, קיים סיכוי שיכבשו אי"ה את ירושלים העתיקה ואת הכותל המערבי!..." דבריו הקדושים היו אז לפלא, באשר היו נראים ממש כתלושים מן המציאות. כשסיפר יהודי לפני רבנו 'האמרי חיים' כי ה'רד"י' הודיע שהמצב חמור מאוד, הכריז רבנו בהתרגשות: "מיין רד"י! זאנטי [הרד"י שלי אומר] - 'כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב!'. כשרבנו [הישועות משה] ז"ע - אז ראש הישיבה, סיפר באחד הימים לרבנו 'האמרי חיים' ז"ע, שהורים מחז"ל התקשרו אל בניהם תלמידי הישיבה והורו להם לשוב לביתם בחז"ל, לנוכח איומי המלחמה. נענה רבנו 'האמרי חיים': "... אלה שביקשו ממך לשאול לדעת, אמור להם שהתלמידים יכולים להישאר בישיבה בלב רועה, כי מאומה לא יקרה להם!". גם הרה"ק רבי משה יחיאל מאיר ז"ע, בעל "אש דת" ו'באר משה', בא בדברים בענין זה עם רבנו 'האמרי חיים' ז"ע ועם הרה"ק בעל "בית ישראל" מגור ז"ע, ושלושתם החליטו כי אין להניח לאברכים ולבחורים שנקראו ע"י הוריהם שבחז"ל לנסוע לביתם, כדי שלא יורשו מורך בלבבות.

הרה"ק מאור"ב אף צוה לשואלי לפרסם בק' חובשי ספסלי בתי-המדרשות, כי זוהי דעתו ודעת הצדיקים מיוניץ ומגור. הגה"ח המפורסם רבי אשר יונה וויינברגר זצ"ל שהה בארץ, ובני משפחתו שבחז"ל הפעילו עליו לחצים שישבו לארה"ב. נכנס הגה"ח אל הקו"פ ושטח את ספיקותיו לפני רבנו 'האמרי חיים'. רבנו ז"ע שעליו להחליט בדבר, ביקש את שיבוב לבו. כשבא למחור, נענה לו רבנו: "החלתי שתישאר כאן, ויחיד נראה נסים ונפלאות!". ואכן ניסים ונפלאות אירעו אז, והנהגה זו של שמירה ניסית על ארץ ישראל - לא הפסיקה מאז, אלא אדרבה רק התחזקה והתעצמה, כאשר אנחנו רואים שה' מן על עמו ישראל, ופורש סוכת שלומו על ארץ ישראל ועל ירושלים, באופן שאין לו אח רוע בשום אומה ולשון, ועם לא בעם ישראל בשנים שהיו מפוזרים בחז"ל, ובפרט ברציפות כ"כ הרבה שנים ללא הפסק, ועוד בארץ שלימה בכל שטח שבו דרים יהודים.

וכפי שהתבטא מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל: "אנחנו חיים בארץ ישראל עשרות שנים, ואם פוקחים עיניים, אנחנו ממש צריכים להרגיש שהקב"ה כ"כ קרוב, מטיל בינינו, ד' אלונינו מתהלך בקרב מחניך להצילך, ה' מציל אותנו כל יום ויום, שנים רבות. כל פעם מספרים: 'המחבלים לא הספיקו להוציא זממם'. 'כמעט שקר פיגוע'. וכל זה מפני שהקב"ה קרוב אלינו ושומר את אנשי ארץ ישראל, כי אם יש שונאים שיש להם כל כך הרבה כוחות, וגם ריבוי מספר, ואנחנו חיים ככה בארץ ישראל לקיים מה שאמר 'וישבתם על הארץ לבטח', זה ממש גילוי שכינה גדול שכזה" [ומת נאמן יוסף גיסי, ו' כסלו תשע"ה].
"אנו נמצאים כעת בתקופה כזו, שמרוב ההרגל, לא מרגישים! איננו מרגישים שעשרות שנים אנו רואים שהקב"ה כל כך קרוב אלינו, ו'פורש' עלינו סוכת שלומך' שהקב"ה פורס עלינו סוכת שלומו... יהי רצון שהחסד ימשיך על ידי שנהיה ראוים שהחסד ימשיך עלינו, אמן ואמן [נאמן יעקב] גליון מה, סוכות תשע"ו".

בברכת התורה, העורך

בחדש אלול תשכ"ז דבר המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל דברי חיזוק בעקבות המלחמה שהיתה תקופה קצרה לפני כן, המכונה 'מלחמת ששת הימים', וכך הוא אומר: "הנה ראינו לפני זמן-מה שהש"ת עשה עמנו נפלאות גדולות הראויות להיעשות לצדיקים, ואין נעשו בדרונו, כשאפילו תשובה לא עשו לפני כן, ואעפ"כ עשה הש"ת נפלאות כאלה שהיה בכוחם להפוך כולם לצדיקים, ואין נעשים נפלאות כאלה בדרונו. אלא זהו ענין היחוד שאינו מוכרח אפילו למעשי האדם, ויכול להושיע גם הרשעים כשרצונו יתברך לעשות כן. ומכאן חזקה התקופה לביאת הגואל צדק, ואל יפול בלב ספק וזי' ראוים אנו לכך, כי זהו סוד היחוד שאין הש"ת מוכרח להשתעבד למעשי האדם. וכך היה ביציאת מצרים שהיו במ"ט שערי טומאה והיה צורך לחפש עבורם זכויות להציל ואעפ"כ נרשעו" [קובץ ענינים שהמעיין מן המציאות - לאלול תשכ"ז תשרי תשכ"ח].

וכפי שמאריך [ודעת פתונו סימן לו] הנהגת היחוד היא היפך מ'דעת גי' הארץ האומרים, חטא ישראל, אין ישועתה לו באלקים סלה, ח"ו, 'כסף נמאס' קראו להם. כי הקב"ה בחר בהם ונתן להם הבחירה בידם להיות צדיקים או רשעים, והם הרשיעו לעשות, ומנעו ממנו יתברך, כביכול, שיוכל להטיב עוד להם".
ולכן בניסים שעשה עמנו הקב"ה התקדש שמו לפני העמים וכפי שהתבטא המשגיח הגה"ר לוינשטיין זצוק"ל "כל העולם משתומם למראה הנפלאות, גוים מתחילים לדבר על ישועת ה', מספרים שחיללים מצריים ששבו חיל יהודי אמרו לו 'אחר שראינו שה' נלחם לכם אתה יכול לחזור למקומך... מה גדלה ההנחלה' ה' בזה עד ש[ה]מצרים [ה]נלחמים - נמצא מהם מי שהכיר זאת" [קובץ ענינים] סימן תשכ"ז, עמוד לו.

בימים אלו, בהם לצערנו ישנם שמציגים את הניסים המופלאים של אותה מלחמה במבט לא תורני ומתייחסים לניסים המופלאים תוך התעלמות מהשגות ה' המיוחדות עליו שגראתה באותו זמן, עליו להתבונן בחסדי ה' מתוך מבט של תורה, כפי שרבותינו הורו לנו כיצד יש להתניח אליהם, ולא לשכוח את השגות ה' עליו, ומתוך כך לקחת חיזוק לכל עבודת ה' שלנו, וכפי שאמר המשגיח "הש"ת עשה עמנו נפלאות עד שאין הפה יכול לדבר, ואין לשער מה שנעשה עמנו, עם הכלל ועם היחידים. הרוצה להתחזק שהש"ת מכיר ויודעו בפרטות ומשיגה עליו ביחידות, יכול להראות לעצמו ניסי ה' ונפלאותיו עם יחידים. נפלאות נעשו להצלת יחיד.

...אין לך עיצה אלא 'ייתבוננו חסדי ה', להתבונן במאורעות, להשיבם אל הלב ולהפכם להכרה יציבה נטועה בעמקי הלב, שחרית וערבית צריך לקבוע להתבונן בכך" (ספ).

ונביא כאן מקצת מתיאורי הניסים כפי שתיאר אותם תלמיד ישיבת מיר באותה תקופה (אנא נמוסף שנת קס"ד ית' נאמן נאף תשע"ז): "תקופה ארוכה לפני המלחמה מנהיגי העולם הערבי התחרו ביניהם באיומים נגד יושבי א"י. אחד הצוררים נגדנו, אחמאד שוקיירי ימח שמו וזכרו [ויר אשף] דאן] ענה לשאלה מה יהיה גורל היהודים לאחר ניצחון ערבי, בצורה גלויה ביותר: 'אלה ישירדו יישארו בפלסטין. אני מעריך שאף אחד מהם לא ישורד!'. רחמנא צילין! האכזרים הללו כבר היו בטוחים בנצחונם המובטח ובהשמדתנו! בכו' באייר תשכ"ז פרצה המלחמה, כבר בשעה שמונה ורבע בבוקר שמענו על קרבות עזים המתנהלים ברחבי סיני בין צבאות מצרים לחילות ישראל. אולם בירושלים עדיין לא הופר השקט המתוח. כלנו כל בני הישיבה, עסקנו במילוי שקים בחול שהובא במיוחד לחצר הישיבה ובהנחתם. בשעה 11:45 העמסתי על כתפי את השק האחרון ועליתי לקומה שלישייה, שם שהנחתי אותו בחלון האחרון: בידעה שברוך ה' השלמנו את המשימה וכל החלונות מכוסים בשקי חול. פתאום אחד החברים הצץ מבין השקים בחלון הסמוך וצעק בעתה: 'הנה טנק ירדני! ראינו טנק ירדני! מהרעג בו החלו הפגזות, הירדנים לא פסקו מלירות עלינו אש וגופרית, ללא הרף הם הפגזו פגזי אש עוצמתיים, כל שריקה של פגז החסירה פעימה מלב, היכן הוא ינחת? מי חלילה יפגע ממנו? הגיע היום השלישי ללחימה... בשעה 11 לקראת צהריים קיבלנו הוראה המתירה לנו לצאת מהמקלטים. יצאתי החוצה, מצמצתי עיני מול השמש הקופחת בחוץ ולא האמנתי למראה הפלאים! לפי מסות הפגזים שניתכו עלינו, התכוננתי לראות עיי חרבות, אך להפתעתי הרבה, המבנים הירושלמיים המוכרים קיבלו את פני כשהם עומדים על תילם. פה ושם נראה סימני פגיעה על הקירות החיצוניים אך הבניינים עצמם נותרו שלמים!

ש. לא היו פגיעות ישירות של פגזים במבנים?
ת. היו והיו, כמו שצינו אף ישיבת מיר נפגעה ישירות מפגז, אך בניסי ניסים, אף בית לא נפל וקבר את יושביו חלילה!
ש. לא היו קרבות נפשו?

ת. לא ולא! היו ניסים עצומים אז, ממש לא יאומן כי יסופר... מאחורי בתי הוגנרי, במקום בו כיום ממוקם מבנה 'בית יעקב הישן', היה אז מגרש ריק. הלכתי לשם וראיתי מראה מדהים, כל המגרש היה רוער בפגזים שנתקעו במלא העוצמה באדמה ושם נטמנו בעוד ראשי הנפץ שלהם נותרו פעיל, מזועזע רק לחשוב שכל פגז כזה היה יכול לרוער הרס גורא, לולי ה' שתקעו באדמה!!

עוד באותו יום זכינו לראות במפלת אויבנו, בשרשרת שבוים ירדנים קשורי עיניים המובלת למכלאות השבויים והעיר ירושלים צהלה ושמחה...

בשעה חמש שמעתי כי העיר העתיקה שוחררה, והחשוב מכל - הכותל המערבי שוחרר!! גלים של חום הציפו אותי. לא האמנתי שהנה, הנה אני אוכה להגיע לכותל. ההתרגשות כמובן לא היתה רק נחלת הפרט, אלא כולם יחד נסערו עד למאד. באותו ערב התכנסנו כל בני הישיבה לתוך חדר אוצר הספרים, ושם רקדנו בלהט ושרנו בהתרגשות מן

לתרומות והצטרפות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 4538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס. ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 - 41.

נדבת ידידנו המופלג בתורה וירא"ש שליט"א. "לע"נ אמי מורתי שהשרישה בי את אהבת ארץ ישראל. מרת דבורה העניא ע"ה בת דב בער זצ"ל, נלב"ע י"ג אייר תשנ"א.

בפיוט "ואמרתם כה לחי", לכבוד התנא רבי שמעון בר יוחאי, שחיבר בעל ה"בן איש חי" – המסודר לפי סדר א-ב, באות כ' כתוב כך:

"כל ימיו אֶשֶׁר חָיָה, אֹת הַקֶּשֶׁת לֹא נָתַה, כִּי הָיָה אֹת עוֹלָם הָיָה, אֲדוֹנָנוּ בֶּר יוֹחָאי".

המקור הראשון לכך שבימיו של רשב"י לא נראתה אות הקשת – הוא בפרשת נח (ובלשתי ט, יז):

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם".

ופירשו: "לדורת עולם. נכתב חסר, שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו, כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה, ודורו של רשב"י".

ומקורו בבראשית רבה (נב, ג):

"אמר רבי יודן 'לדורת' כתיב, פרט לשני דורות, לדורו של חזקיהו ולדורו של אנשי פְּנֵט הַגְּדוּלָּה. רבי חזקיה מוציא דורן של אנשי פְּנֵט הַגְּדוּלָּה ומביא דורו של רבי שמעון בן יוחאי".

וצריך ביאור, האם יש כאן מחלוקת במציאות – אם בימיו של רשב"י נראתה הקשת או לא? – ובפרט שדברי חז"ל מלאים בכך שלא נראתה הקשת בימיו (וכתובת עז, ב; זוה"ק וימי דף כד – רכז; זוה"ק ויקרא דף טו, א).

ויל' שלכו"ע לא נראתה הקשת בימיו של רשב"י, אלא שהכתוב "לדורת עולם" – חסר וי"ו, בא למעט רק דורות שלא נראתה הקשת משום שהיו צדיקים גמורים ולא היו צריכים קשת, ועל זה אומר רבי יודן, שבדורו של רשב"י כן היו צריכים לקשת עפ"י מעשיהם, אלא שרשב"י עצמו היה בבחינת הקשת, ולכן אינו מתמעט מ"לדורת עולם". [ובעל הפיוט "ואמרתם כה לחי" שאומר "כי הוא אות עולם הנה" – נקט כדעת ר' יודן].

ורבי חזקיה סובר שגם דורו של רשב"י היו צדיקים גמורים, ולא היו צריכים לקשת. [ורשי' על התורה שאומר "לפי שצדיקים גמורים היו" – נקט כדעת ר' חזקיה].

רשב"י מגן במקום הקשת – בבקשת רחמים

הזוה"ק ויקרא (מף טו עמוד א) ג"כ נקט כדעת ר' יודן, וזה לשונו (ממוכנס):

"מָכָאן סִימָן לְחִסְדֵּי צְדִיק שְׁלֹא מִתְגַּלֶּה הַקֶּשֶׁת הַזֶּה בְּיָמָיו, וְלֹא צָרִיךְ הָעוֹלָם בְּיָמָיו לְאוֹת הַזֹּאת. וְכִי הָיָה? אוֹתוֹ שֶׁמִּבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְרָאִי לְהַגֵּן עָלָיו, כְּמוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, שְׁלֹא צָרִיךְ הָעוֹלָם בְּיָמָיו אֶת הָאוֹת הַזֹּאת, שֶׁחֲרִי הָיָה אוֹת סִימָן בְּעוֹלָם".

שְׁלֹא הָיָה גִּזְרָה שֶׁנִּגְזְרָה עַל הָעוֹלָם לִמְעַלָּה שְׁלֹא מִבְּטֵל אוֹתָהּ, וְהִינּוּ מֵה שֶׁכְּתוּב (שְׁמַע'ל ג כג) מוֹשֵׁל בְּאֶדְם. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁל בְּאֶדְם. וְכִי מוֹשֵׁל בְּקְדוּשַׁת בְּרוּךְ הוּא כְּכִכּוֹל? צְדִיק. שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹרֵר, וְהוּא מִבְּטֵל".

ונשאלת השאלה, הרי ב"קשת בענן" לא מצינו שצריך לבקש רחמים, אלא עצם מציאות הקשת – מזכירה את הברית שה' כרת שלא יביא מבול, וא"כ מאחר שרשב"י הוא בבחינת ה"קשת" – למה צריך לערב כאן מהלך נוסף של "בקשת רחמים", ו"שהקב"ה גזר גזירה, וצדיק מבטל" (מנ"ח טו, ג).

בבבל נראתה הקשת בימיו של רשב"י

עוד יש להקשות, שהנה אמרו חז"ל (זוה"ק וימי דף כד – רכז):

"אמר רבי שמעון, קְשָׁאֲנִי בֵּין אוֹתָם הַחֲבָרִים מִבְּבֶל... לוֹמְדִים בְּגִמְגוּם, מִשּׁוּם כִּד נִקְרָאִים כְּבִיד לְשׁוֹן, כְּמוֹ אוֹתוֹ כְּבִיד לְשׁוֹן שֶׁמִּגְמָגֵם בְּפִיו".

אָבֵל לְכֹתֹת אֲנִי בֵּין אוֹתָם, הוֹאִיל וּפְחֻדִּים, שֶׁחֲרִי אֲוִיר הַקְּדוֹשׁ וְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ עָבְרָה מֵהֶם, וְיוֹנָקִים אֲוִיר וְרוּחַ שֶׁל רִשְׁוֹת אַחֲרָת. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁנֵרֵאִית עָלֵיהֶם קֶשֶׁת, וְאֵינִם קְדָאִים לְרִאוּת סִכָּר פְּנִי שֶׁל אֲלֵהוּ, כִּל שֶׁסָּר סִכָּר פְּנִים אַחֲרָת.

אָבֵל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שְׁאֲנִי מְצוֹי בְּעוֹלָם וְאֲנִי סִימָן בְּעוֹלָם, שֶׁחֲרִי בְּסִי לֹא יִשָּׁב הָעוֹלָם בְּצַעַר, וְלֹא נִדּוֹן בְּדִין שֶׁלְמַעֲלָה, אַחֲרֵי לֹא יָקוּם דּוֹר כְּמוֹ הַדּוֹר הַזֶּה. וְעֵתִיד הָעוֹלָם שְׁלֵא יִמָּצֵא מִי שֶׁיִּגָּן עָלֵיהֶם, וְכָל הַפְּנִים הַחֲצוּפוֹת יִמָּצְאוּ בֵּין לִמְעַלָּה בֵּין לַמַּשָּׁה. לִמְעַלָּה – בְּחֻסָּא הַמַּחֲתוּנִים וְהַחֲצוּפָה שֶׁלָּהֶם".

וקשה, מאחר שה"קשת" כן מועילה לבני בבל, ומאחר שרשב"י הוא עצמו בבחינת "קשת", והוא עוד אומר "אָבֵל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שְׁאֲנִי מְצוֹי בְּעוֹלָם וְאֲנִי סִימָן בְּעוֹלָם" – א"כ למה בני בבל היו צריכים "קשת בענן"?

פרק ב: "הנהגת המשפט" ו"הנהגת היחוד"

ונבא לבאר בס"ד:

הגר"א אומר ("ליקוטי הגר"א" בסוף "ספרא לזניעותא" דף לט): שיש להשי"ת שתי הנהגות:

א. "הנהגת המשפט" – "הנהגת עבדים", הנהגת שכר ועונש בדין לפי המעשים.
ב. "הנהגת היחוד" – "הנהגת בנים", כאב המיטיב לבניו בחינם, מתוך אהבה ורחמים, ולא לפי המעשים.

והיא נקראת "הנהגת היחוד, על שם שני דברים:

א. שזוהו הרצון היחיד של הקב"ה, ו"הנהגת המשפט" אינו רצונו באמת, אלא זה רק אמצעי כדי להגיע בסופו של דבר ל"הנהגת היחוד".

ב. שכזה הוא מראה שהוא השולט היחיד, ואף מקטרג לא יכול כנגדו כשהוא רוצה להיטיב, וכמש"כ הרמח"ל ב"דעת תבונות" (סימן טו):

"ומעצבם יחוד שליטתו הוא שאין לו שום הכרח וכפיה כלל, וכל סדרי המשפט וכל החוקים אשר חקק – כולם תלויים ברצונו, ולא שהוא מוכרח בהם כלל...".

וממשיך הגר"א ("ליקוטי הגר"א" סס): ש"הנהגת היחוד" מתחילה בעיקר באלף השביעי (ע"ע ביאור הגר"א לספרד' דף י"א, א, ד"ה שניעלה). אלא שיש מקרים יוצאים מן הכלל, שגם בתוך ה' אלפין שני – ה' מנהיג ב"הנהגת היחוד", ואחד מהם הוא לצורך הבאת הגאולה, וכמו שאומרים בתפילה: "ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", "וגאלנו מהרה למען שמך", וביחזקאל (ל"ו, כ"ג) מפורש שהקב"ה גלויות יתחיל "לא למענכם... כי אם לשם קדשי" – כלומר למען "הנהגת היחוד – עתיקא קדישא", והנהגה הכי גבוהה שהקב"ה משתמש בה בשעת הגאולה, וכמו שאמרו (מנח"ש שו"ת טו – תהלים סו, א): "אין הקדוש ברוך הוא מושיע לישראל במעשיהו, אלא להודיע גבורתו, ולהודיע שמו הגדול". וכפי שהיה ב"קריעת ים סוף" שהקב"ה גאל את ישראל למרות טענת שר מצרים "הללו והללו עובדי ע"ז" – והתשובה מאת השי"ת היתה ש"קריעת ים סוף בעתיקא תל"א" (זוה"ק בשלח נב, ג, ועיין ביאורו בהצנעה ב"שפתי חיים" מועדים ב, עמוד תל"ח, במלמד "קריעת ים סוף – הנהגת התכלית").

[ואמנם לאחר שהגאולה התחילה גם ללא זכויות (ובעיקר בחלק ה"קיצוץ גלויות" לאחר יסכאל, ע"ע מש"ח בן יוסף) – מגיע שלב שהקב"ה מכריח את ישראל לעשות תשובה שלמה, כדי לגמור את הגאולה של משיח בן דוד ("אכן שלמה" להגר"א יא, טו, ובהגדה: "שית יחזק" להגר"א חכ"ל, דרוש לשכת תפילה, דף ז' – ועיין גליון 23 ב"נבואות ה'").]

ה"חוצפא" – היא ההיפך של "האמונה בהנהגת היחוד"

השליט היחיד, וממילא בשעה שהוא רוצה [וכגון בתחילת הגאולה] – אין שום כח וחוק שיכול לעכב בעדו למלאות את רצונו להיטיב באהבה ובחינם גם למי שאינו הגון (וכמסורל ב"דעת תפנית" סימן ל"ו, וכמו שאומרים ביו"ד כ:)

"דַּרְכָּךְ אֲלֵהֵינוּ לְהַאֲרִיךְ אֶפְרָיִם אֶתְּהִלָּתוֹ וְרִימָהּ".

כי כל הכפרה של תשובה ויום הכפורים – היא מצד "הנהגת היחוד" [כי עפ"י "הנהגת המשפט" – הרי שרצה האדם את חברו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה? היכול להסיר המעשה העשוי מן המציאות?] (מסילת טקס פ"ד). ולכן ביום הכפורים מתגלה "עתיקא קדישא" [הנהגת היחוד] כדי לכפר העוונות (זוה"ק אחרי, סח, ג). ו"הנהגת היחוד" זה כבודו תהלתו ורוממותו.

וכגד זה באה הס"א – "הני פלגין דחציפין" – ואומרת "אני כופרת בכבודו וכח ממשתלו", וכמו שהיה בקריעת ים סוף, שהשי"ת אמר, עכשיו אין הדבר תלוי במעשים, אלא "בעתיקא [הנהגת היחוד] תל"א כלא" (זוה"ק בשלח נב, ג). והס"א אמרה "הללו והללו עובדי עבודה זרה".

"בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא" – שמתנגדים להנהגת היחוד

וכן בניה החצופים עומדים ב"עקבתא דמשיחא – חוצפא יסגא" (סוטה מט, א), שהם נכרכים ברגלי המשיח שבא

בגוף המאמר נתבאר שמה שרשב"י הגין על בני דורו במקום הקשת – הוא מכח "אמונת היחוד" שלו.

ועפ"י זה, מובאר מה שממשיך הזוה"ק, שההיפך של פעולתו של רשב"י – הוא "וכל הפנים החצופות ופצאין בין למעלה בין למטה". כי החוצפא – היא ההיפך של "האמונה בהנהגת היחוד", וכמו שאמרו (ערכין טו, א): "צ"ח מכפר על מעשה עזי פנים". וביאור הדבר: שהנה צ"ח מלמד על "הנהגת היחוד", וכמש"כ (שמות כח, לח) וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנֵי ה'". וביאור חז"ל (זוה"ק נשא קטט, א) ש"לְרִצּוֹן" – הכוונה לְרִצְוֵא דְרִצְוִין [הרצון להנהיג ב"הנהגת היחוד" – שהוא השורש של כל הרצונות] ("אלו כמרוס" עמודים כט–ל"ג).

– ועיין בגליון 29 ב"מענינא דיומא"].

וכן תיקן האריז"ל ב"אתקינו סעודתא" לסעודה שלישית – שהוא זמן לְרִצְוֵא דְרִצְוִין:

"הָדוּ הַשְּׂמָא, בְּהָא שְׁעָתָא. דְּבִיה רִצְוֵא וְלִית וְרִצְוִין. [תשמחו עתה, בשעה זו, שבו יש רצון (מלך "הנהגת היחוד"), ואין כעס (מלך "הנהגת המשפט").]

לבר נטילין, וְלֹא צָאֲלִין. הַנִּי פִּלְגִין דְּחַצִּיפִין". [לחזין

נוסעים ומושלכים, ולא נכנסים לפנים – אותם הכלבים החצופים (הס"ט)].

הנהגת היחוד" הוא כבוד השי"ת

ומה שהחוצפא – היא ההיפך של "האמונה בהנהגת היחוד", זהו משום שה"יחוד" הוא כבודו של השי"ת, שהוא

הברית והקשת - מעורר את "הנהגת היחוד"

והנה ענין ה"קשת" – הוא להזכיר שהשי"ת מתנהג ב"הנהגת היחוד", ועי"ז גם אם עפ"י "הנהגת המשפט" מגיע שיחורב העולם, באה "הנהגת היחוד" ומשאירה את העולם בקיומו.

וכמש"כ רמ"ד וואלי (נפלאות, ח"א, עמוד קנה):

"והנה כבר כתבנו שאין זיווג אלא בהקמת הברית, וכשיש זיווג = התעוררות האהבה העליונה - המחברת בין הקב"ה לבנות ישראל אין עוד מקום אל הדין הכללי, והוא ענין אמרו בסמוך (נפלאות ט, יא) 'וְהַקָּמְתִי אֶת פְּרִי־יָמִי אִתְּכֶם וְלֹא יִפְרֹת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמִּי הַמְּבֹרָךְ'..." (ולא עוד שם עמוד קט).

כלומר, ענין ה"קשת" המזכירה את ה"ברית" - הוא, שהיא מזכירה את "הנהגת היחוד", שהרי "ברית" הוא קשר אהבה, וכמש"כ הגר"א (נפלאות) לספר יצירה פ"א (מ"ח):

"אומר לך מהו ענין "ברית", והוא אדם שיש לו אוהב כנפשו ורוצה שלא יפרוש ממנו, אבל אי אפשר להיות אצלו, נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, והן נקשרים על ידי הדבר ההוא... ולשון ברית הוא הבטחה שע"י הדבר ההוא וודאי לא יתפרד ממנו... וכן הוא הקשת שהוא דבר מאצלו יתברך..." (וראה עוד רמ"ד וואלי (נפלאות, ח"א, עמוד קלל).

ולכן ברית אינה בטילה ע"י שום חטא, כי על כל פשעים תכסה אהבה, וכמש"כ הגר"א (אלקט אלוהים, שמות לה, י) "כי בכל

הדברים החטא מונע, מה שאין כן בקיום הברית". [וכן הרמב"ן בעשרה מקומות כתב יסוד זה, שברית ושבוועה אינן בטליו ע"י חטא (נפלאות ו, יח; טו, טז; יח, כב; טז, כו; ג, לה; יב, שמות יב, מב; דברים ז, ה; ט, ד. וכלקט "תורת ה' תמימה").]

וכן בענין הקשת, הקב"ה מזכיר את האהבה שיש בינו ובין כל נפש חיה, וזה גורם לו לעבור ל"הנהגת היחוד" – לענין שלא יחריב את העולם. (וע"ע בגליון 18 ד"מעניני הפקעה").

פרק ג

אמונה ותפילה – עם "הנהגת היחוד"

המקום בתורה שבכתב שבו השי"ת לימד אותנו את "הנהגת היחוד" – הוא בפרשת י"ג מידות של רחמים, וכמש"כ (שמות לג, יט):

"וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי עַל פְּנֵיךָ וְקָרָאתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחָנְתִּי אֶת אָפְרָיִם אֶת אֶחָד וְרַחֲמֵי אֶת אָשֶׁר אֶרְחֹם. ופירשו: "וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מידות, הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנן יהיו נענים, כי רחמי לא כלים".

וממשיך הכתוב "וְחָנְתִּי אֶת אָשֶׁר אֶחָד" – אע"פ שאינו הגון" (נפלאות ז, א).

והנה לאחר שהגר"א (ליקוטי הגר"א) סס מבאר את "הנהגת היחוד", הוא אומר: "והוא סוד התפלות שיעשה למענו ית', וזה סוד י"ג מידות והזכרתן". ומכאן רואים שגם כאשר הקב"ה מתנהג ב"הנהגת היחוד" – צריך עוד שני דברים: אמונה ותפילה.

א. "אמונה" – הוא ענין "הזכרת י"ג מידות של רחמים". כלומר לעורר את האמונה בהנהגת היחוד.¹

¹ וכ"כ הגר"ח פרידלנדר זצ"ל (שפתי חיים) מועדים, ח"ב, עמוד תל"ח, במאמר "קריעת ים סוף – הנהגת התפלות":

... כדי שהנהגה זו ["הנהגת היחוד"] תצא לפועל – יש צורך שנכיר ונאמין בהנהגה הזו... ובזכות האמונה השי"ת מפעיל את ההנהגה, מידה כנגד מידה... זהו גם הטעם והסיבה להזכרת י"ג מידות הרחמים ופועלת בעת צרה.

כך גם בהנהגת היחוד, עלינו להאמין שיש להשי"ת הנהגה להיטיב ולתקן, והוא מפעיל אותה אפילו כאשר אנו איננו ראוים, "למען שמו". וכאשר נאמין בה, יפעיל אותה השי"ת... [א.ה. יסוד זה – שה"אמונה בהנהגת היחוד" נצרכת כדי להפעיל אותה – מובא בכתבי רמ"ד וואלי].

ב. "התפלות שיעשה למענו ית'" – כלומר, להתפלל שה' יפעיל את הנהגת היחוד.

וכמו שרואים במסכת ראש השנה (ט, ז):

"ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין – יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם... אמר רב יהודה: ברית כרותה לשלש עשרה מידות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר הנה אנכי כרת ברית".

כלומר, ביחד עם הי"ג מידות, צריך גם "סדר תפילה", וכדיאר הגר"א "תפילה שה' יפעיל את הנהגת היחוד".

וכמו שאנו אומרים בהזכרת י"ג מידות של רחמים: "אֵל הוֹרִיתָ לָנוּ לומר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, וְזָכַר לָנוּ הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה". ואמנם ב"קשת בענן" יש חידוש מיוחד, שגם ללא אמונה ותפילה – עצם הקשת מפעילה את "הנהגת היחוד" לענין שלא יחריב העולם.

האמונה ותפילה של רשב"י בהנהגת היחוד – פעלה את פעולת הקשת

ומעתה נבא ליישב קושיא א' – שהנה מה שרשב"י במקום הקשת, הכוונה שרשב"י הזכיר י"ג מידות של רחמים – בדרגה הגבוהה שלו, והיינו, שמה שרשב"י קיים את שני התנאים: א. הוא האמין ב"הנהגת היחוד" [שרשב"י גילה את תורת הסוד, המבארת את "הנהגת היחוד"]. ב. והוא התפלל שה' יפעיל את "הנהגת היחוד" – זה הפעיל את "הנהגת היחוד" על בני דורו, דוגמת מה שה"קשת" פועלת את הנהגת היחוד.

ולכן הוזה"ק אומר: "מפאן סימן לקסיד צדיק שְׁלֹא מתגלה הקְשֶׁת הַזֶּה בְּיָמָיו... אוֹתוֹ שְׁמַבְקֵשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְרָאִי לְקַנֵּן עֲלָיו". שאכן צריך אמונה ובקשת רחמים.

וממשיך הוזה"ק ומקשר את זה לענין שצדיק מושל בהקב"ה ומבטל גזירותיו, שזוהו מצד "הנהגת היחוד", שגזירות הקב"ה הם מצד "הנהגת המשפט", ובא הצדיק – אותו הצדיק שנאמר עליו (מקוץ כ, ז) "וְצַדִּיק בְּאֵמוֹנָתוֹ יִתְּיָה", שהוא אמין בהנהגת היחוד – ומזכיר לפני הקב"ה את רצונו האמיתי והתכליתי – שהוא "הנהגת היחוד" [דלוא זאת לא יעלה על הדעת שצדיק מתגבר על הקב"ה ומצוה עליו, שהרי "מי יאמר לו מה תפעל"].

פרק ד

עיקר האמונה בהנהגת היחוד – בארץ ישראל

ומעתה נבא ליישב גם קושיא ב' – מדוע לבני בכל לא הועילה זכותו של רשב"י, והיו צריכים לקשת?

התשובה, מפני שאמונת הנהגת היחוד של רשב"י – הועילה באופן חלקי, והיה צריך לזה צירוף נוסף, והוא: שאור האמונה שלו תשפיע על כל ישראל להיות מאמינים

ב"אמונת היחוד", ואז אמונת היחוד שבלבם תזכיר את "הנהגת היחוד" – כמו הקשת. [ויסמין יפה לדבר – סמיכות שני בתים אלו: "כָּל יָמָיו אָשֶׁר תָּהָה, אוֹת הַקְּשֶׁת לֹא נִקְּהָה, כִּי הוּא אוֹת עוֹלָם תָּהָה... לְכָל יִשְׂרָאֵל הָאֵר, בְּסוֹד תוֹרַת הַבְּהִירָה, כְּאֹר הַסְּהָה מְהִירָה... שְׁאוֹת הַקֶּשֶׁת לֹא נִהְיָה בִּימֵיו – מִכָּח שְׁנֵי דְבָרִים אֵלֶּה: א. שְׁהוּא עֲצֻמוֹ הִיָּה אוֹת עוֹלָם. ב. שְׁהָאֵר כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאוֹר הַתּוֹרָה וְהָאֵמוּנָה ב"הנהגת היחוד"].

והנה, עיקר האמונה ב"הנהגת היחוד" – הוא דווקא בארץ ישראל [עיין מסגרת מרכזית], ומעתה מובן שלבני בכל מכיון ש"אֵוִיר הַקְּדוֹשׁ וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עֲבָרָה מִקֶּדֶם, וְיוֹנְקִים אֵוִיר וְרוּחַ שְׁלֵל רְשׁוֹת אֶתְרָת" – דהיינו שהם יונקים רוח של הסט"א ואפקורסות – ש"כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה" – לכן אינם יכולים להשיג שם "אמונת היחוד". ולכן זכותו של רשב"י הועילה להם רק באופן חלקי – מהבחינה שהוא עצמו מאמין באמונת היחוד, אבל לא מהבחינה שהוא משפיע שגם הם יאמינו באמונת היחוד.

ולכן מצד אחד רשב"י אמר – "אֲכַל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שְׁאֵנִי מְצוּי בְּעוֹלָם וְאֵנִי סִימָן בְּעוֹלָם", ומצד שני – "נִרְאִית עֲלֵיָהֶם קְשֶׁת", שהם היו צריכים קשת ממש – קשת בענן, משום שהם חסרים את האמונה העצמית שלהם. [וכאמור, ה"קשת" הועילה גם לבני בכל, כי ב"קשת" יש גזירת הכתוב מיוחדת, שאינה צריכה כלל לשתוף פעולה מצד בני האדם – לענין שלא להחריב העולם במבול, משא"כ מה שזכות רשב"י מועילה כמו הקשת – הכוונה שהאמונה שלו ושל בני דורו מזכירים את "הנהגת היחוד" כמו קשת (וכמוכן) זכ מוכה ליוצר יסועות מאשך הקשת), ולכן בבכל שחסר את האמונה – אינו מועיל מצד החלק שלהם באמונה, וככל הנ"ל].

כשישראל בא"י – השי"ת נקרא 'ה' אחד', וישראל נקראים "גוי אחד"

בא ראה, משום שנקנסת ישראל עקשו בגלות – ככניסו [השי"ת] לא נקרא אחד. ומתי נקרא אחד? בשעה שניצאו ישראל מן הגלות, ונקנסת ישראל תחור למקומה להודג עם הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (מכיל יד, ט) **'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'**. וזה בלי זה לא נקרא אחד... בירושלים של משה וישראל וישראל אחד. מנין לנו? שכתוב (שמואל ב – ז, כג) **'גוי אחד בארץ'**. ודאי, בארץ הם גוי אחד, עמה [עם א"י] הם נקראים אחד (וה"ק אמר כה, ט).

הדבקות בקב"ה

הדר בא"י – דבוק בשכינה וברוח הקדש
הדר בחו"ל – דבוק בסט"א וברוח הטומאה

אמר רבי יהודה, אשרי תלכו של מי שזוכה בחייו להשרות מזוהר בארץ הקדושה. שכל מי שזוכה לה – זוכה להשפיע מטל השמים שלמעלה שיורד על הארץ. וכל מי שזוכה להקשר בחייו בארץ הקדושה – זוכה להקשר אחר כך לארץ הקדושה העליונה.

וכל מי שלא זוכה בחייו, ומביאים אותו להקשר שם – עליו כתוב (ויכח, כז, ז) **'ונחלתי שמתם לתועבה'** – רוחו נצאה ברשות נקריה אחרת, וגופו בא תחת רשות הארץ הקדושה ככניסו עשה קדש חל, וחל קדש.

וכל מי שזוכה להוציא נשמתו בארץ הקדושה – מתקשרים חטאיו, וזוכה להקשר תחת כנפי השכינה, שכתוב (דברים לב, מג) **'וכפר אדמתו עמו'**.

ולא עוד, אלא אם זוכה בחייו – זוכה למשך עליו רוח קדשה תמיד, וכל מי שיושב ברשות אחרת – גמשת עליו רוח אחרת נקריה (וה"ק אחרי עב, ט).

אמונה

אברהם הצליח לנטוע "עץ החיים והאמונה" – רק בארץ ישראל

בא ראה שאברהם נטע אילן [הוא 'עץ החיים', כמבואר בהמשך שם] בכל מקום שדיורו שם, ולא היה עולה בכל מקום פראו, פרט לשעה שדיורו היה בארץ כנען, ובאותו אילן היה יודע מי שנגאחו בקב"ה ומי שנגאחו בעבודה זרה.

מי שנגאחו בקב"ה – היה האילן פורש ענפיו ומכסה על ראשו ועושה עליו צל נאה. ומי שנגאחו בצל של עבודה זרה – אותו האילן היה מתעלה, וענפיו היו עולים למעלה. אז היה יודע אברהם ומנהיר אותו, ולא זו משם עד שנגאחו באמונת הקדוש ברוך הוא. (וה"ק וילא כה, כג – וילא עד גליון 27 במדור "עטאות ה").

קבלת התפילה

כשישראל בא"י – הקב"ה שומע קולם

ובא ראה, בשעה שישאלו שרונים בארץ – הקדוש ברוך הוא משמעשע בגנו ומתקרב לישראל, ושומע קולם ומשפכם בהם. כיון שגרמו חטאיהם והגלו ישראל מהארץ הקדושה – הקדוש ברוך הוא לא נכנס לגנו ולא משמעשע בו. (וה"ק וילא כה, ט).

שלמות

אין שלמות – אלא בארץ ישראל

פתח ואמר: 'ויקרא אל משה' (ויקרא א, ט), כאן אל"ף קטנה. למה? משום שקריאה זו לא היתה בשלמות. מה הטעם? שנה לא היה אלא במשפן ובארץ אחרת, משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה (וה"ק וילא כה, ט).

חיים

ארץ ישראל – ארץ החיים

פתח ואמר (ספרי, כה, טו) **'לה' הארץ ומלוכה תבל וישיב בה'**. 'לה' הארץ ומלוכה' – זו הארץ הקדושה, שנקראת ארץ החיים. 'תבל וישיב בה' – אלו שאר הארצות (וה"ק חזקיה מה, ט).

מזון

בארץ ישראל ניזונין מיד השי"ת – הפתוחה הקדושה והרחבה

רבי אלעזר [רבי יוסי היו עומדים יום אחד ועוסקים בפסוק הזה. אמר רבי אלעזר, כתוב (דברים ט, ט): **'ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה'**. לשם מה פעמים 'בה', 'בה'?

אלא הרי נאמר שהקדוש ברוך הוא חלק את כל העמים והארצות לשלושים חלקים, ובארץ ישראל לא שולט מלאך ולא ממנה אחר, אלא הוא לבדו, לכן הכניס את העם שלא שולט בהם אחר – לארץ שלא שולט בה אחר.

תורתו מוג לנו

מתורתו של רשב"י

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נותן מזון שם בתחלה, ואחר כך לכל העולם. כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות בעניי, וארץ ישראל לא כך, אלא ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם – אלא בעשר, בספוק של הכל, 'תאכל בה' – ולא במקום אחר. 'בה' – בקדשת הארץ, 'בה' – שורה האמונה העליונה, 'בה' – שורה הבקרה שלמעלה, ולא במקום אחר (וה"ק וילא כה, ט).

ברכה

כשישראל בארץ ישראל – מושכים ברכות מלמעלה

בא ראה, בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה – הם היו מושכים ברכות מלמעלה למטה. וכשיצאו ישראל מן הארץ הקדושה, נכנסו תחת רשות אחרת, ונמנעו הברכות מן העולם. (וה"ק וילא כה, ט).

מיתת נשיקה

המתים בא"י – ע"י הקב"ה

המתים בחו"ל – ע"י הסט"א

כל אותם המתים של העולם – כלם מתים על ידי המלאך המשחית, פרט לאותם שמיתים בארץ הקדושה – שלא מתים על ידו, אלא על ידי מלאך הרחמים שישולט בארץ.

אמר רבי יצחק, אם כך, מה השבח של משה ואהרן ומרים שכתוב בהם **'על פי ה' – שלא מתו על ידי אותו המלאך המשחית, ואתה אומר שכל העולם – אותם שמיתו בארץ ישראל – לא מתים על ידי זה [= ע"י מלאך המשחית]?**

אמר לו: כך הוא ודאי, והשבח של משה אהרן ומרים היה יותר מכל בני העולם, שמשו אהרן ומרים מתו מחוץ לארץ הקדושה, וכלם [שמתו בחו"ל] – מתו על ידי אותו המשחית, פרט למשה אהרן ומרים – [שמתו בחו"ל] לא מתו אלא על ידי הקדוש ברוך הוא. אבל אותם שמיתים בארץ הקדושה – לא מתים על ידי אותו המשחית, שהרי הארץ הקדושה אינה עומדת ברשות אחרת, אלא ברשות הקדוש ברוך הוא לבדו.

[א.ה. ומשמע, שהמתים בארץ ישראל – הם באותה בחינה של מיתת משה אהרן ומרים, שהוא **'על פי ה' – דהיינו מיתת נשיקה'**.]

ולכן כתוב (שעיה טו, יט) **'יחיו מתיד נבלתי יקומון הקיצו וינגנו שנגי עפר' וגו'.** 'יחיו מתיד' – אלו שמיתים בארץ הקדושה, שהם מתים שול, ולא מאחר – שלא שולט שם סטרא אחרת כלל, ולכן כתוב מתיד.

'נבלתי יקומון' – אותם שמיתו בארץ נקריה אחרת על ידי אותו המשחית. ולכן נקראו נבלה. מה נבלה מטמא במשא – אף אותם שמיתים מחוץ לארץ הקדושה מטמאים במשא ולכן הם נבלה. כל שחישא שגפסקל נקראת נבלה, משום ששחישא זו היא מסטרא אחרת... (וה"ק חזקיה מה, ט).

שמחה

אין שמחה – אלא בארץ ישראל

'שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה' (שעיה טו, י) משום ששדנה לא נמצאת אלא בזמן שישאלו עומדים בארץ הקדושה, ששם מתקשרת אשה בעלה, ואז זוהי שמחת הכל, השמחה שלמעלה ושלמטה. בזמן שישאלו לא נמצאים בארץ הקדושה – אסור לאדם לשמח ולהראות שמחה, שכתוב: 'שמחו את ירושלים וגילו בה' וגו', [וגילו בה] נוקא.

רבי אבא ראה איש שהיה שומע בבית טרונאי שבבבל. הכה בו ואמר: 'שמחו את [=עם] ירושלים' כתוב, בזמן שירושלים בשמחה – צריך אדם לשמח.

כתוב אחד אומר (ספרי, כה, ט): **'עבדו את ה' בשמחה'**. וכתוב אחד אומר (ספרי, כה, ט): **'עבדו את ה' ביראה'** [וגילו ביראה]. מה בין זה לזה?

אלא, כאן בזמן שישאלו שרונים בארץ הקדושה [= שאו 'עבדו את ה' בשמחה'] – כאן בזמן שישאלו שרונים בארץ אחרת. 'עבדו את ה' ביראה' – זו כנסת ישראל בזמן שהיא בגלות בין העמים.

אמר רבי יהודה, נברי כתוב (שעיה נה, יט) **'כי בשמחה תצאו'**... שכל זמן שהיא בגלות וישוכת לעפר – לא נקראת שמחה, עד שהקדוש ברוך הוא יבא אליה ויקימה מהעפר ויאמר **'התנערי מעפר קומי שבי ירושלים'** (שעיה נה, ט), 'קומי אורי' (שעיה טו, ט) ויתקשרו כאחד, ואז תדנה נקראת, תדנה הכל, ואז **'בשמחה תצאו'** ודאי (וה"ק חזקיה מה, ט).